



УДК: 35:351:33:334

## Теоретико-прикладні аспекти громадсько-державного партнерства

В.Р.БОДЕЛАН

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, м. Одеса, Україна, E-mail: konkurs\_v.bodelana@ukr.net

### Авторське резюме

У статті узагальнено основні підходи до формування і розвитку громадсько-державного партнерства у зарубіжних державах і в Україні. Категорія «громадсько-державне партнерство» у науці не має чіткого визначення, а в державному управлінні використовується у багатьох значеннях. Відсутність теоретичної обґрунтованості, брак системного підходу до виокремлення теоретико-методологічних основ громадсько-державного партнерства, форм його практичної реалізації не дає можливості нашій державі бути конкурентоспроможною на міжнародному рівні. Зокрема, це стосується такого аспекту, як розвиненість соціальних бізнесу і підприємництва. Такі підприємства відкривають громадські організації, які в багатьох державах створюють від 3 до 9% в ВВП, залучають внутрішні і зовнішні інвестиції, приносять користь суспільству та є видом цілеспрямованого впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів і відносин. В Україні не створено культури соціального підприємництва, відсутнє розуміння як у органів влади, так і в громадських організацій перспективності такого виду діяльності, дозволеного законодавством України. Не використовується резерв і потенціал громадських організацій при розгляді питань створення спеціального інвестиційного клімату, розвитку виробництва, поповнення бюджетів усіх рівнів, створення умов для підприємництва тощо. Головна роль відводиться громадським організаціям, які роблять вагомий внесок у соціально-економічний розвиток держави і стають її надійним інвестиційним партнером.

**Ключові слова:** громадсько-державне партнерство, соціальний бізнес, соціальне підприємництво, взаємовідносини держави і суспільства, цілеспрямований вплив держави.

## Theoretical and applied aspects of public-state partnership

V.R. BODELAN

Odessa regional institute of public administration of the National academy of public administration under the President of Ukraine, Odessa, Ukraine, E-mail: konkurs\_v.bodelana@ukr.net

### Abstract

The article summarizes the main approaches to the formation and the development of public-state partnership in foreign countries and in Ukraine. The category «Public-state Partnership» has no clear definition in science, and in public administration it is used in many senses. The lack of theoretical justification, no systematic approach to the separation of theoretical and methodological foundations of the public-state partnerships, the forms of its practical implementation does not allow our country to be competitive internationally. In particular, this applies to such an aspects such as social maturity of business and entrepreneurship. Such companies create NGOs that in many countries provide 3 to 9% of GDP, attract domestic and foreign investments, benefit society and are a form of targeting state impact on the condition and development of social processes and relationships. Ukraine has not yet established the culture of social entrepreneurship, both

© В.Р.Боделан, 2014

government authorities and NGOs are not aware how promising such activity authorized by the legislation of Ukraine is. The reserve and the capacity of NGOs when considering formation of a special investment climate, development of production, replenishment of the budgets at all levels, creating conditions for entrepreneurship etc. are not applied. Main role is assigned for the NGOs that make a significant contribution to socio-economic development of the country and become its reliable investment partner.

**Keywords:** public-state partnership, social business, social entrepreneurship, the relationship of state and society, targeting impact of the state.

**Постановка проблеми.** Проблема громадсько-державного партнерства для політиків та управлінців України не є новою. Тривалий час вважали, що кількість громадських організацій та інших інститутів громадянського суспільства вагомо вплинуть не тільки на процеси суспільного розвитку, а й на процеси соціально-економічного розвитку. Свідченням цього є дані Міністерства юстиції України. На початок 2012 р. разом з міжнародними, всеукраїнськими, місцевими організаціями, їхніми філіями й окремими структурними підрозділами було зареєстровано 71767 громадських організацій і 13475 благодійних організацій [24]. З їх загальної кількості 66% - це місцеві, всеукраїнські та міжнародні громадські організації; 0,3% - політичні партії; 31% - місцеві, всеукраїнські та міжнародні благодійні організації [25].

Станом на 1 квартал 2014 року [28] в Україні було зареєстровано 61214 громадських організацій. Цікавою є різниця між даними за 2012 р. та 2014 р. За розподіленням найбільша кількість зареєстрованих і легалізованих є організації: фізкультурно-спортивної спрямованості – 8580 (у 2014 р. - 112); громадські організації професійної спрямованості - 6167 (у 2014 р. зареєстровано 73); молодіжні організації - 4887 (у 2014 р. - 30); правозахисні організації – 3805 (у 2014 р. - 112); освітні, культурно-виховні об'єднання – 3217 (у 2014 р. - 79).

Зростання зареєстрованих громадських організацій спостерігається за 1 півріччя 2014 року – 1437, а також легалізованих – 551. Значно зросла кількість таких організацій: правозахисні – 344, фізкультурно-спортивної спрямованості – 260, професійного спрямування – 225, освітні, культурно-виховні об'єднання – 172, іншого спрямування – 134 [27].

Втім, не виокремлюються громадські

організації, спрямовані на соціально-економічний розвиток держави і регіону, здатні будувати дієве громадсько-державне партнерство через розвиток соціальних бізнесу і підприємництва з урахуванням досвіду європейських держав: Бельгії, Німеччини, Польщі, Великобританії [23], Італії, Швейцарії та США, Канади, Індії [3].

**Мета дослідження.** Запропонувати новий теоретико-методологічний підхід до побудови взаємовідносин держави та суспільства, державної влади з об'єднаннями й організаціями громадян через створення і розвиток системи соціального бізнесу та соціального підприємництва, що за своєю сутністю є саме громадсько-державним партнерством, оскільки провідну роль у взаємовідносинах відіграють громадські організації.

**Аналіз досліджень і публікацій.** У сучасній вітчизняній науці велика кількість досліджень присвячена державно-приватному партнерству, яке розглядається в аспекті: розвитку суспільних інтересів; розвитку регіону; поліпшення економічного стану держави/регіону; форми співучасті в реалізації державних інтересів; інституту інноваційного розвитку держави /регіону [1, 2, 4, 6, 8-14, 16-22, 26, 29-31].

Громадсько-державне партнерство, загалом, розглядається в педагогіці як особлива форма громадсько-державного управління, котра дає можливість не тільки налагодити взаємовідносини держави та суспільства, а й вплинути на процеси розв'язання проблем державного управління у сфері освіти, у тому числі і вищої освіти. В основу такого розуміння громадсько-державного партнерства покладено принцип адаптивного управління [15].

У державах пострадянського простору громадсько-державне партнерство

розглядається в контексті залучення громадськості в управлінську діяльність через: створення регіональних громадських палат; громадських рад при органах влади; впровадження програм державної підтримки соціально орієнтованих некомерційних організацій; створення системи громадської експертизи і громадського контролю; створення електронних каналів зворотного зв'язку; розміщення державних замовлень на виконання робіт і надання послуг організаціям громадянського суспільства [5].

У вітчизняній науці державного управління громадсько-державне партнерство часто тлумачиться як державно-громадське партнерство, але з тим самим змістом, що й у попередньому абзаці. У такому сенсі ці дві різні категорії використовуються як синоніми.

**Виклад основного матеріалу.** На вироблення авторського підходу до розуміння громадсько-державного партнерства справили вплив статистичні дані щодо економічного ефекту від розвитку громадського сектору у розвинених державах: неурядові організації створюють від 3 до 9% в ВВП розвинутих держав, так у Бельгії – 5%, у Канаді – 7,9%; у громадському секторі держав Європейського Союзу працевлаштовані від 4,4% до 14% працездатного населення або практично 5 осіб з кожних 100 і працюють у 10 разів більше людей, ніж в легкій промисловості, а також в 5 разів більше, ніж в продуктивній промисловості; у державах Центрально-Східної Європи громадські організації залучають в 3 рази більше внутрішніх та зовнішніх інвестицій у соціальну сферу, ніж державні і комунальні організації соціальної спрямованості; вклад недержавних організацій у ВВП держав Європейського Союзу збільшується в 2 рази швидше, ніж вклад легкої промисловості; у Німеччині, завдяки залученню громадських організацій для виконання соціальних завдань і збереження високих соціальних стандартів для населення, держава економить 30-35% вартості таких послуг; у Польщі акцент робиться на укріпленні стабільних джерел фінансування суспільства.

Громадянське суспільство в сукупності створило у світі більше 25 млн. ро-

бочих місць (найбільша транснаціональна компанія створює 3,5 млн. робочих місць); 60% працівників громадянського суспільства (разом з волонтерами) зайняті в наданні послуг, з них 40% надають соціальні, медичні та освітні послуги; неприбуткові організації в США у 2011 р. зайняли 3 місце в рейтингу роботодавців після роздрібної торгівлі та переробної промисловості, до того ж, вони відносно стійкі до наслідків економічної кризи [23].

У багатьох державах соціальне підприємництво розуміється як бізнес, метою якого є вирішення соціальних проблем. Прибутки соціального підприємства спрямовуються, головним чином, на розвиток бізнесу, громадські справи чи на вирішення гострих суспільних проблем. Таке підприємство діє за всіма законами бізнесу і приносить прибуток, тому не вважається благодійною організацією. Головна місія соціального підприємництва – приносити користь суспільству. Воно поширюється на такі галузі, як освіта, охорона навколишнього середовища, боротьба з бідністю, захист прав людини тощо [7].

У вітчизняній практиці, коли мова йде про соціальні бізнес і підприємництво, акцент роблять на активній соціальній позиції, постійному діалозі з громадськістю та на участі в рішенні найбільш болючих соціальних проблем, а не на діяльності підприємств громадських організацій. Хоча у державах світу саме такі підприємства є найбільш стабільними та незалежними від криз. Також вони вносять великий вклад в економіку своїх держав. Так, у Великобританії соціальне підприємництво має вирішувати соціальні проблеми інструментами бізнесу. Більш ніж 50% прибутку вони мають реінвестувати на досягнення вибраної соціальної місії. Навіть, якщо це не завжди ефективно, таке реінвестування має показати, що підприємство неурядової організації створюється не задля наживи. Існує багато грантів для старту соціального підприємства. Для його підтримки працює окремий банк Big Society Capital. Загальний бюджет 600 млн. фунтів стерлінгів мають розподіляти через посередників на користь соціальних підприємств і гро-

мадських організацій. 62 тис. осіб (3,3% всього населення) працюють у соціальних підприємстві та бізнесі, загальний обіг якого становить 27 мільярдів фунтів стерлінгів. Більшість соціальних підприємств у Британії – малий або середній бізнес, на якому задіяні до 10 осіб [3, 32].

У США головний критерій соціального підприємства – прибуток. Вважається, що для такого підприємства потрібен харизматичний лідер і його інноваційні ідеї. Соціальне підприємництво ототожнюється з підприємництвом громадських організацій, прибуток від яких вони спрямовують на свою статутну діяльність. Такі організації найчастіше заробляють на адмініструванні послуг між тими, хто їх потребує і тими, хто їх надає. У США держава менше, ніж в Європі підтримує соціальне підприємництво. Втім, у Білому домі створено спеціальний департамент і фонд соціальних інновацій з бюджетом 50 мільйонів доларів [3]. Неприбуткові організації в США у 2011 р. зайняли 3 місце у переліку роботодавців після роздрібною торгівлі та переробної промисловості, до того ж вони відносно стійкі до наслідків економічної кризи.

В Європі підґрунтям для соціального бізнесу є не прибуток, а місія організації, особливо на цьому роблять акценти в Італії та Польщі. Соціальні підприємства можуть працювати за рахунок грантів, державних субсидій, пожертв, а також при релігійних організаціях. Втім, акцент робиться на участі акціонерів у розподіленні прибутків соціального підприємства. У Польщі - на укріпленні стабільних джерел фінансування суспільства. У Швейцарії та Індії соціальне підприємництво визначають як діяльність, спрямовану на соціальні зміни в суспільстві. На перше місце виходить лідер – соціальний підприємець [3]. У Бельгії неурядові організації створюють 5% у ВВП держави, в Канаді – 7,9%. У Німеччині, завдяки залученню громадських організацій для виконання соціальних завдань і створення високих соціальних стандартів для населення, держава економить 30-35% вартості таких послуг. Громадянське суспільство в сукупності створило у світі більше 25

млн. робочих місць. Для порівняння: найбільша транснаціональна компанія створює 3,5 млн. робочих місць [23].

У ході форуму «Великої вісімки» (Лондон, 2013 р.) виконавчий директор британського інвестиційного банку Big Society Capital (BSC) Ник О'Донох'ю (Nick O'Donohoe) [32] відзначив, що при інвестуванні соціального бізнесу мова йде перш за все про створення сприятливої сфери соціальних інвестицій. Саме для цього створюється спеціальний фінансовий інститут, націлений на розвиток сфери соціальних інвестицій. Це великий державний проект, який потребує лідера в урядових колах і у соціальному секторі. Вважається, що якщо не буде людей, переконаних у користі соціальних інвестицій, то нічого у держави не вийде. Також важливо, щоб особи, які приймають рішення щодо соціальних інвестицій, були далекі від політичних баталій. Таку буферну функцію у Великобританії виконує фонд Big Society Trust. Він став буферною зоною для соціального банку, який стає заручником усіх перестановок у виконавчих і законодавчих органах [32]. У Великобританії вважається, що перехід до соціальних бізнесу та підприємництва є підприємницькою революцією, яка відмінна від класичного промислового виробництва і яка триває понад 40 років, починаючи з затвердження структури, яка увійшла в Aрах Partners (з 1972 р.) [33]. Фактично у Великобританії існують три великі структури, які забезпечують соціальне підприємництво: Bridges Ventures, Social Finance и Big Society Capital, - і, водночас, самі є соціальним бізнесом. Використовуються соціальні облігації.

Починаючи з 2000 р. велися пошуки відповіді на питання: що може вивести на ринки капіталу інноваційні соціальні організації, які сильно ризикують. Відповіддю стала Social Finance, заснована у 2007 р. Ця організація об'єднала в собі фінансових та соціальних експертів. У 2010 р. вже вийшли перші соціально ефективні облігації (Social Impact Bond, SIB). Цікавим є те, що саме в цьому були задіяні центральні виконавчі органи влади. Саме міністерство юстиції зобов'язалось платити по них з урахуванням динаміки рецидивних правопо-



рушень серед тих, хто був у пенітенціарних закладах. Це також стало критерієм оцінки ефективності соціальних підприємств, створених інститутами громадянського суспільства. Номінал і відсотки зобов'язались виплачувати мінюст і Великий лотерейний фонд. Очікувалось, що мінюст зекономить значно більше, ніж буде виплачувати. Зацікавленість інвесторів була у наступному: встановлювалась нижня планка результатів; якщо її не подолали, то інвестори втрачають гроші, роблячи тим самим благодійний внесок. Якщо ж ця планка буде взята, то доходність інвесторів збільшиться з 2% до 13%, в залежності від того, наскільки знизилась показники по правопорушеннях. Було випущено більше 20 таких облігацій: 13 у Великобританії, 5 – в США, 2 в Австралії, 1 у Нідерландах. Це дало можливість ввести такі показники ефективності, як боротьба з безхатченками, безробіттям молоді, рівень усиновлення, робота з проблемними сім'ями, розвиненість дошкільної освіти, лікування астми у малозабезпеченого населення. 30 грудня 2013 р. було анонсовано облігацію вартістю 13,5 млн. доларів, яка спрямована на сприяння тим, хто знаходився в пенітенціарних закладах. У штаті Нью-Йорк її розмістив Bank of America Merrill Lynch, а фонд Рокфеллера взяв зобов'язання компенсувати інвесторам збитки до 10% вкладеного капіталу. У дві облігації інвестував Goldman Sachs. В Ізраїлі такі облігації будуть спрямовані на раннє діагностування та лікування преддіабету другого типу, а в Італії, благодійна організація (реабілітаційна спільнота San Patrignano) вивчає можливість використання «антинаркотичної» облігації [33].

Отже, головне завдання соціальних бізнесу та підприємництва у зарубіжних державах – це пряме призначення інвестицій впливу держави на суспільство через некомерційні організації і підприємства, які працюють за схемою «прибуток плюс користь». Позиція бізнесменів, як громадян – інвестувати в суспільство. Позиція громадськості – надавати послуги через громадські організації і прибуток спрямовувати на вирішення соціальних проблем і покращення життя. Позиція держави – надати можливість

громадянам реалізувати свою громадянську відповідальність і активність через створення умов для соціальних бізнесу та підприємництва. Для останніх держава розробляє і запроваджує спеціальні податкові та інвестиційні режими. У Великобританії такі підприємства звільнені від сплати податку, але вони жорстко контролюються з питань цільового використання коштів. У цьому є сутність громадсько-державного партнерства.

В Україні не створено культури соціального підприємництва, відсутнє розуміння як у органів влади, так і у громадських організацій перспективності такого виду діяльності, дозволеного Законом України «Про Громадські об'єднання». Втім, на даний період ініціатива не за органами влади, а за деякими відомими в Україні фондами і організаціями, які реалізують проект «Місцевий економічний розвиток: Розвиток соціального підприємництва». Цей проект, за даними сайту цих Фондів, починаючи з 2010 р., спрямований на розвиток сектору соціального підприємництва в регіонах України. Він у містах: Бурштин (Івано-Франківська обл.), Добротвір (Львівська обл.), Ровеньки, Сverdlovsk (Луганська обл.), Добропілля та Зугрес (Донецька обл.), - запроваджується спільними зусиллями Британської Ради, Фонду Східна Європа, PricewaterhouseCoopers в Україні, Erste Bank в Україні і Міжнародного фонду «Відродження» при сприянні Erste Bank і Українського Фонду підтримки підприємництва [7]. Передбачалось, що спільними зусиллями з 2010 по 2013 рр. вони зможуть: налагодити партнерські відносини між державним, приватним та громадським секторами; створити платформу для співробітництва, обміну досвідом і навчання; розповсюдити ідеї соціального підприємництва в українському суспільстві; надати соціальним підприємцям, які намагаються розвивати свій власний бізнес доступ до юридичної, фінансової і консультативної допомоги. У 2013 р. мали бути створені агенції економічного розвитку, виділені кошти на створення і розвиток соціальних підприємств, збільшена кількість робочих місць для різних категорій населення та малий бізнес мав буди розвинений. На

даний момент про успішність таких дій та рівень досягнення цілей не має достеменної інформації. Є тільки звіти про проведені семінари та інші навчальні заходи.

Отже, можемо констатувати, що у нашій державі не використовується резерв і потенціал громадських організацій при розгляді питань створення спеціального інвестиційного клімату, розвитку виробництва, поповнення бюджетів усіх рівнів, створення умов для підприємництва і розвитку громадянського суспільства. Це не простий шлях вирішення проблем, втім, на наш погляд, він не є витратним з порівнянням існуючих пропозицій щодо розвитку, інвестування монофункційних, збиткових, дотаційних регіонів та територій, де є будь-яке виробництво.

Треба враховувати, що громадський сектор не виступає альтернативою або конкурентом секторам влади і бізнесу в соціальній і політичній сферах, не впливає негативно на рівень підтримки інститутів влади з боку населення, не підриває легітимності публічних рішень та не знижує готовність населення до їх виконання. Громадянському суспільству, на жаль, відводиться роль політичних, комунікаційних і соціокультурних партнерів, а не партнерів у соціально-економічній площині.

Виникає питання, яким чином громадянське суспільство і його інститути можуть забезпечити високий рівень ефективності державноуправлінських рішень, якщо вони не розглядаються як партнери соціально-економічного розвитку держави? Залишається тільки одне – громадянські активність і відповідальність, які ґрунтуються на власних уявленнях, переконаннях та поглядах людини, як частина відпові-

дальності за власний і суспільний стан.

**Висновки.** Проведений аналіз наукових джерел, статистичних даних, оглядових публікацій, доповідей фахівців дозволив зробити наступні висновки. По-перше, оскільки прибуток від соціальних бізнесу і підприємництва спрямовуються на соціальні проблеми регіонів, регулюється законодавчими та нормативно правовими актами, будується на взаємодії державних органів та громадських організацій, і є ініціативою та бажанням самих громадян, то доречно говорити про новий вид взаємовідносин держави та суспільства: саме про громадсько-державне партнерство. Підґрунтям останнього є роль громадських організацій, які роблять вагомий внесок у соціально-економічний розвиток держави і стають її надійним інвестиційним партнером.

По-друге, для того, щоб було розбудовано в державі громадсько-державне партнерство недоречно вносити зміни у цілу низку законодавчих і нормативно-правових актів. Є необхідність створити спеціальні законодавчі, фінансові та податкові умови для соціального бізнесу і підприємництва. Це, у свою чергу, надасть можливість добросовісної сплати податків, прозорого та відкритого поповнення бюджетів усіх рівнів, виконання вимог міжнародного та державного законодавств, змін у підходах до залучення громадськості в питаннях державного управління соціально-економічним розвитком.

По-третє, головна роль і місце у громадсько-державному партнерстві відводиться громадським організаціям, здатним стати ініціативними учасниками процесу залучення і стимулювання додаткових інвестицій у регіони.

#### СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Авксентьев М. Ю. Державно-приватне партнерство як сучасний механізм залучення інвестицій в інфраструктурні галузі України : форми взаємодії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 09.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / М. Ю. Авксентьев. - Київ, 2010. - 22 с.
2. Алексейчук В. В. Механізми державного управління соціальним партнерством : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / В. В. Алексейчук. - Запоріжжя, 2009. - 17 с.
3. Американський та європейський шляхи соціального підприємництва. – Режим доступу: <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/v-ukraini/109-amerykanskyi-ta-iev-ropeiskyi-shliakhy-sotsialnoho-pidpriemnytstva>

4. Бойко Ю. А. Соціально-філософський аналіз становлення громади та громадянського суспільства як чинників духовного розвитку соціуму (на прикладі України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Ю. А. Бойко. - Київ, 2007. - 17 с.
5. Бунина С. А. Проблемы оценки общественно-государственного партнерства и подходы к их решению / С. А. Бунина. – Режим доступа : <http://www.amursu.ru/attachments/article/11563/20.pdf>
6. Бутченко Т. І. Соціальне проектування: проблема взаємозв'язку суспільних потреб і державних інтересів : форми взаємодії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Т. І. Бутченко. - Дніпропетровськ, 2011. - 37 с.
7. Всеукраїнський ресурсний центр «Соціальні ініціативи». – Режим доступа : [http://www.socium.kiev.ua/index.php?option=com\\_content&task=blogcategory&id=15&Itemid=39](http://www.socium.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=15&Itemid=39)
8. Громадська Н. А. Соціальний діалог як інструмент впровадження державної соціальної політики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Н. А. Громадська. - Миколаїв, 2008. - 18 с.
9. Димитров М. Ф. Роль сучасних професійних громадських організацій України у формуванні спеціалістів : філософсько-освітній процес : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / М. Ф. Димитров. - Київ, 2006. - 17 с.
10. Ємець Л.Р. Публічне управління неополітичними об'єднаннями громадян (адміністративно-правове дослідження) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Л. Р. Ємець. - Дніпропетровськ, 2009. - 17 с.
11. Звонар В. П. Міжсекторальне партнерство як механізм реалізації соціальної політики (на матеріалах Волинської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.07 «Соціальна економіка і політика» / В. П. Звонар. - Київ, 2008. - 22 с.
12. Зубкар В. П. Взаємодія органів місцевого самоврядування в стратегічному плануванні розвитку територій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.04 «Міське самоврядування» / В. В. Алексейчук. - Київ, 2010. - 21 с.
13. Качмарський Є. І. Міське самоврядування в контексті становлення громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Є. І. Качмарський. - Київ, 2009. - 16 с.
14. Коноваленко Н. В. Потреби та інтереси громадянина України як складова державотворчих процесів сучасного суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Н. В. Коноваленко. - Київ, 2007. - 17 с.
15. Королюк С. В. Громадсько-державне управління школою: особливості впровадження. – режим доступа : [http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna\\_osvita/vupysku/17/statti/koroluk.htm](http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statti/koroluk.htm)
16. Крусян А. Р. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / А. Р. Крусян. - Одеса, 1999. - 22 с.
17. Надрага В. Г. Взаємодія владних структур, політичних і громадських організацій як засіб підвищення ефективності управління на регіональному рівні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / В. Г. Надрага. - Київ, 2003. - 17 с.
18. Піроженко Н. В. Механізми становлення та розвитку соціального партнерства органів публічної влади і неурядових некомерційних організацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Н. В. Піроженко. - Одеса, 2007. - 17 с.
19. Погорелый С. С. Довіра громадян до органів публічної влади як суспільно-політичний феномен : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / С. С. Погорелый. - Одеса, 2011. - 22 с.
20. Пустовойт В. І. Утопічний та антиутопічний досвід соціального проектування в контексті глобальних проблем сучасності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / В. І. Пустовойт. - Київ, 2011. - 22 с.
21. Пухкал О. Г. Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. наук з держ.

- упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О. Г. Пужкал. - Київ, 2011. - 39 с.
22. Рожкова Ю. А. Громадянське суспільство і особистість : форми взаємодії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Ю. А. Рожкова. - Донецьк, 2009. - 19 с.
23. Розробка регіональних цільових програм сприяння розвитку громадянського суспільства : Методичні рекомендації. - Український незалежний центр політичних досліджень (УНПЦ). - К.: Агентство «Україна». - 86 с.
24. Роль громадських об'єднань та рухів в утвердженні здорового способу життя: напрями оптимізації взаємодії з органами державної влади. Аналітична записка. - Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1040/>
25. Роз'яснення Міністерства юстиції України від 24.01.2011 р. «Характеристика громадських формувань як інститутів громадянського суспільства». - Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua/rada>
26. Рябека О. Г. Організації громадянського суспільства та їх роль у функціонуванні державного управління: політологічний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / О. Г. Рябека. - Київ, 2011. - 21 с.
27. Статистична інформація за основними напрямками діяльності Головних управлінь юстиції та територіальних органів юстиції з питань легалізації об'єднань громадян, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації за I півріччя 2014 рік. - Режим доступу : <http://www.drsu.gov.ua/file/13094>
28. Статистична інформація за основними напрямками діяльності Головних управлінь юстиції та територіальних органів юстиції з питань легалізації об'єднань громадян, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації за I квартал 2014 року - Режим доступу : <http://www.drsu.gov.ua/show/12734>
29. Тинкован О. В. Неурядові організації як суб'єкти вироблення державної політики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / О. В. Тинкован. - Дніпропетровськ, 2007. - 17 с.
30. Трунова Г. А. Правове регулювання соціального партнерства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Г. А. Трунова. - Харків, 2008. - 22 с.
31. Шевяков О. В. Психологічне забезпечення розвитку соціотехнічних систем діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. псих. наук : спец. 19.00.03 «Психологія праці, інженерна психологія» / О. В. Шевяков. - Київ, 2011. - 45 с.
32. Impact Investing Policy Collaborative (IIPC). - Режим доступу: <http://iipcollaborative.org/article/1...>
33. Revolution in philanthropy. - Режим доступу: <http://pbwm.ru/philanthropy/revolyutsiya-v-filantropii>

## REFERENCES:

1. *Avksentiev M. Yu.* Derzhavno-privatne partnerstvo yak suchasnyi mehanizm zaluchennya investitsiy v infrastrukturu galuzi Ukrainy : formy vzaємodії (Public-private partnerships as a modern mechanism for attracting investment in the infrastructure sector in Ukraine : forms of interaction) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. ekon. nauk : special. 09.00.03 «Ekonomika ta upravlinnya natsionalnim gospodarstvom». Kiev, 2010. 22 p.
2. *Alekseichuk V. V.* Mehanizmi derzhavnogo upravlinnya socialnym partnerstvom (Mechanisms of public administration of social partnership) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. nauk z derzh. upr. : special. 25.00.02 «Mehanizmi derzhavnogo upravlinnya». Zaporizhzhya, 2009. 17 p.
3. *Amerikanskyi ta ievropeyskyi shlyahi sotsialnogo pidpriemnytstva* (American and European ways of social entrepreneurship). Access mode : <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/v-ukraini/109-amerykanskyyi-ta-ievropeyskyi-shliakhy-sotsialnoho-pidpriemnytstva>
4. *Boyko J. A.* Sotsialno-filosofsky analiz formuvannya obiednan ta gromadyanskogo suspilstva yak chynn timer duhovnoho rozvitku sotsiumu (na prikladi Ukrainy) (Socio-philosophical analysis of the formation of communities and civil society as factors of spiritual development of society (on Ukrainian example)) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. filos. nauk : special. 09.00.03 «Sotsialna filosofiya ta filosofiya istorii». Kiev, 2007. 17 p.
5. *Bunina S. A.* Problemy ocenki obschestvenno-publichnogo partnerstva i podhody k ih resheniu (Problems of assessment of social and administration partnership approaches and solutions). Access mode : <http://www.amursu.ru/attachments/article/11563/20.pdf>



6. *Butchenko T. I.* Sotsialne proektuvannya: problema vzaiemozvyazku suspilnyh potreb i derzhavnyh interesiv: formy vzaiemodii (Social engineering: the problem of interrelation of social needs and public interest: forms of interaction): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya dokt. filos. nauk : special.09.00.03 «Sotsialna filosofiya ta filosofiya istorii». Dnipropetrovs'k, 2011. 37 p.
7. Vseukrainsky Ressursnyi Center «Sotsialni iniciativy» (Ukrainian Resource Center «Social Initiatives»). Access mode : [http : //www.socium.kiev.ua/index.php?option=com\\_content&task=blogcategory&id=15&Itemid=39](http://www.socium.kiev.ua/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=15&Itemid=39)
8. *Gromadska N. A.* Sotsialnyi dialog yak instrument vprovadzhennya derzhavnoi sotsialnoi polityky (Social dialogue as a tool for implementing social policies ) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. polit. nauk : special. 23.00.02 «Politichni instituti ta processy». Mykolayiv, 2008. 18 p.
9. *Dimitrov M. F.* Rol suchasnyh profesiynyh gromadskyh organizatsiy v Ukraini v formuvanni spetsialistiv : filosofsko-osvitniy protses (The role of modern professional NGOs of Ukraine in the formation of specialists: philosophical and educational process) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. filos. nauk : special. 09.00.10 «Filosofiya osvity». Kiev, 2006. 17 p.
10. *Yemets L. R.* Publichne upravlinnya nepolitychnymi obyednannymi gromadyan (administrativno pravove doslidzhennya) (Public Administration of non-political associations of citizens (administrative and legal study)): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. jurid. nauk : special. 12.00.07 «Administrativne pravo i processy; finansove pravo; informatsiyne pravo». Dnipropetrovsk, 2009. 17 p.
11. *Zvonar V. P.* Mizhsektoralne partnerstvo yak mehanizm realizatsii sotsialnoi polityki (na materialah Volynskoi oblasti) (Intersectoral partnerships as a mechanism for the implementation of social policies (based on Volyn region)) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. ekon. nauk : special. 08.00.07 «Sotsialna ekonomika i politika ». Kiev, 2008. 22 p.
12. *Zubkar V. P.* Vzayemodiya organiv mistseвого samovryaduvannya v strategichnomu planuvanni rozvitku teritoriy (Interaction of local governments in the areas of strategic planning) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. nauk z derzh. upr.: special. 25.00.04 «Mistseve samovryaduvannya». Kiev, 2010. 21 p.
13. *Kachmarsky Ye. I.* Mistseve samovryaduvannya v konteksti stanovlennya gromadyanskogo suspilstva iv Ukraini (Local Government in the context of civil society in Ukraine) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. jurid. nauk : special. 12.00.07 «Administrativne pravo i processy; finansove pravo; informatsiyne pravo». Kiev, 2009. 16 p.
14. *Konovalenko N.V.* Potreby ta interesy gromadyanyna Ukrainy yak skladova derzhavotvorchih protsesiv suchasnogo suspilstva (Needs and interests of a citizen of Ukraine as a part of the governmental processes of modern society) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. filos. nauk : special.09.00.03 «Sotsialna filosofiya ta filosofiya istorii». Kiev, 2007. 17 p.
15. *Koroljuk S.V.* Gromadsko-derzhavne upravlinnya shcoloy : osoblivosti vprovadzhennya (State public school management: implementation features). Access mode : [http : //narodnaosvita.kiev.ua/Narodna\\_osvita/vupysku/17/statyi/koroljuk.htm](http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/17/statyi/koroljuk.htm)
16. *Krusyan A. R.* Vzaiemodiya mistsevih organiv vikonavchoi vlady i organiv mistseвого samovryaduvannya v Ukraini (Interaction of local authorities and local self-government in Ukraine) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya dokt. jurid. nauk : special. 12.00.02 «Konstitutsiyne pravo». Odessa, 1999. 22 p.
17. *Nadruga V. G.* Vzaiemodiya vladnih struktur politichnyh i gromadskyh organizatsiy yak zasib pidvischennya efektyvnosti upravlinnya na regionalnomu rivni (Interaction authorities, political and social organizations as a means to improve management at the regional level): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. nauk z derzh. upr.: special. 25.00.02 «Mehanizmi derzhavnogo upravlinnya». Kiev, 2003. 17 p.
18. *Pirozhenko N. V.* Mehanizmi stanovlennya ta rozvitku sotsialnogo partnerstva organiv publichnoi vlady i neuryadovih nekomertsiynyh organizatsiy ( Mechanisms of formation and development of social partnership between public authorities and non-profit organizations): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. nauk z derzh. upr. : special. 25.00.02 «Mehanizmi derzhavnogo upravlinnya». Odessa, 2007. 17 p.
19. *Pogorieliy S. S.* Dovira gromadyan do organiv publichnoi vlady yak suspilno politichniy fenomen (Public trust to government authorities as a socio-political phenomenon) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. nauk z derzh. upr. : special. 25.00.02 «Mehanizmi derzhavnogo upravlinnya». Odessa, 2011. 22 p.
20. *Pustovoyt V. I.* Utopichny ta antiutopichny dosvid sotsialnogo proektuvannya v konteksti globalnyh problem suchasnosti (Utopian and anti-utopian social engineering experience in the context of global challenges) : Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya doct. filos. nauk : special.09.00.03 «Sotsialna filosofiya ta filosofiya istorii». Kiev, 2011. 22 p.

21. *Puhkal O. G.* Modernizatsiya systemy derzhavnogo upravlinnya v konteksti rozvitku Gromadyanskogo suspilstva v Ukraini (Modernization of public administration in the context of civil society development in Ukraine): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya doct. nauk z derzh. upr.: special. 25.00.01 «Teoria ta istoria dergavnogo upravlinnya». Kiev, 2011. 39 p.
22. *Rozhkov Yu. A.* Gromadyanske suspilstvo i osobistist: formy vzaïemodii (Civil Society and Personality: forms of interaction): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. filos. nauk: special. 09.00.03 «Sotsialna filosofiya ta filosofiya istorii». Donetsk, 2009. 19 p.
23. Rozrobka regionalnih tsyliovyh program spryyannya rozvytku gromadyanskogo suspilstva: Metodichni rekomendatsii (Development of regional target programs for Civil Society Development: Guidelines). *Ukrainskeiy nezalezhnyiyy centrер politichnih doslidzhen (UNCPD)*. K.: Agentstvo «Ukraina». 86 p.
24. Rol gromadskyyh ob'iednan ta ruhiv v utverdzhenni zdorovogo sposobu zhittya: napryamy optimizatsii vzaïemodii z organamy derzhavnoi Vldy. Analitichna zapyska (The role of NGOs and movements to promote healthy lifestyles: trends to optimize interaction with public authorities. Policy Brief). Access mode: <http://www.niss.gov.ua/articles/1040/>
25. Rozyasnennya Ministerstva yustitsii Ukraine vid 24.01.2011 p. «Characteristica gromadskyyh formuvan yak institutiv gromadyanskogo suspilstva» (Explanation of the Ministry of Justice of Ukraine on 24.01.2011. «Characteristics of community groups as civil society»). Access mode: <http://portal.rada.gov.ua/rada>
26. *Ryabeka O. G.* Organizatsiya gromadyanskogo suspilstva ta ih role u funktsionuvanni derzhavnogo upravlinnya: politologichnyiyy analiz (Civil society organizations and their role in the functioning of government: political analysis): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. polit. nauk: special. 23.00.02 «Politichni instituti ta processy». Kiev, 2011. 21 p.
27. Statystychna informatsiya za osnovnymy napryamkamyy diyalnosti Golovnyh upravlin yustitsii ta teritorialnih organiv yustitsii z pytan legalizatsii ob'iednan gromadyan, derzhavnoi reiestratsii drukovanyh zasobiv masovoi informatsii za I pivrichchya 2014 r. (Statistical information on the main activities of the Chief Justice Directions and territorial departments of justice for the legalization of public associations, state registration of the print media for the I half of 2014). Access mode: <http://www.drsu.gov.ua/file/13094>
28. Statystychna informatsiya za osnovnyvy napryamkamyy diyalnosti Golovnyh upravlin yustitsii ta teritorialnih organiv yustitsii z pytan legalizatsii ob'iednan gromadyan, derzhavnoi reiestratsii drukovanyh zasobiv masovoi informatsii za I kvartal 2014 r. (Statistical information on the main activities of the Chief Justice Directions and territorial departments of justice for the legalization of citizens, state registration of print media in the first quarter 2014). Access mode: <http://www.drsu.gov.ua/show/12734>
29. *Tinkovan O. V.* Neuryadovi organizatsii yak sub'iekty viroblennya derzhavnoi polityky (NGOs as agents of policy making): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. nauk z derzh. upr.: special. 25.00.01 «Teoriya ta istoria dergavnogo upravlinnya». Dnipropetrovs'k, 2007. 17 p.
30. *Trunova G. A.* Pravove reguluyuvannya sotsialnogo partnerstva v Ukraini (Rights Social Partnership in Ukraine): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya cand. jurid. nauk: special. 12.00.05 «Trudove pravo; pravo sotsialnogo zabezpechennya». Kharkiv, 2008. 22 p.
31. *Shevyakov O. V.* Psihologichne zabezpechennya rozvytku sotsiotehnicnyh system diyalnosti (Psychological support of the development of socio-technical systems): Author. dis. na zdobuttya nauk. stupenya doct. psyhol. nauk: special. 19.00.03 «Psihologiya pratsi, inzhenerna psihologiya». Kiev, 2011. 45 p.
32. Impact Investing Policy Collaborative (IIPC). Access mode: <http://iipcollaborative.org/article/1...>
33. Revolution in philanthropy. - Access mode: <http://pbwm.ru/philanthropy/revolyutsiya-v-filantropii>

**Боделан Володимир Русланович** – здобувач

Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Адреса: 65009, м. Одеса, вул. Генуезька, 22

E-mail: [konkurs\\_v.bodelana@ukr.net](mailto:konkurs_v.bodelana@ukr.net)

**Bodelan Vladimir Ruslanovich** – applicant

Odessa regional institute of public administration of the National academy of public administration under the President of Ukraine

Address: 22, Genoa Str., Odessa, 65009

E-mail: [konkurs\\_v.bodelana@ukr.net](mailto:konkurs_v.bodelana@ukr.net)